

Figur 5.4 Fjernundervisning i sørsamisk i videregående opplæring. Oransje klasserom, grønn fjerndundervisning.

5.6 Finnes det...

I utgangspunktet står som språkopplæring, så lenge det i det øvrige er innenfor opplæringa ble gjennomført ambulerende lærere, språksar...

Imidlertid er fjernundervisning Den er fleksibel slik at den kan ha over tid bygd opp forsvart av opplæringa. Likevel er det positivt for eksempel dem som er beskj fra et fokus på det tekniske og over opplæring; det tekniske er bare et verk...

Det som det er spesielt viktig å påpeke ikke ville hatt noe alternativt opplæring Fjernundervisning er således det metodiske samiske distrikt et opplæringsstilbud i språk

Čoahkkáigeasut ja rávvagat

1. Saemien gieles byjjes ööhpehtimmesne - evtiedimmieotnjegh

*(Samisk språk i formell utdanning –
utviklingstrender, oversatt til sørsamisk)*

Iktedimmie

Daate tjaalege saemien gielesierehtimmiem maanagiertesne, maadthlierehtimmesne j'ih jollebe ööhpehtimmesne giehtjede. Nuepieh saemien lieredh lea buerebe daan biejjien goh aarebi, dovne maanagiertesne, skuvlesne j'ih jollebe ööhpehtimmesne j'ih geervelierehtimmesne. Maanagiertem átna goh d'ihthe ellen vihkielommes gielesijjje hiejmen mænngan. Dan ávteste lij vaajteles orreme jienebh saemien maanagi'erth utnedh. Seamma t'ijjen saemiengieledh maanagi'erth tseegkesovveme jieniebinie sijjine Nöörjesne dej minngemes jaepiej, mearan aarebi lij jeenjemes faalenassh Sisnjelds Finnmarkhesne. Muvhti veajkoej l'áhkoe maanagi'ertijste vaanene gosse saemien maanagi'erth t'jáanghkan beaja, bieleden d'ihthe faalenassem náakebe dorje.

Maanagiertesuerkesne onne vueliedimmie orreme l'áhkosne saemien maanagi'ertijste minngemes luhkiejaepieboelhken, mearan l'áhkoe saemien goevtesijstie nöörjen maanagi'ertine lea læssanamme. Daelie ánnetji vaenebh maanah mah saemien gielesierehtimmiem áádtjeme. Fiejlie maahta árrodh taalh váaroeminie utnieh doh maanagi'erth mah ekonomeles dáarjoem Saemiedigkeste áádtjoeh. Maahta jeatjah maanagi'erth árrodh mah saemien gielesfaalenassem utnieh, men eah leah dáarjoem disse ohtsedamme Saemiedigkeste.

Maadthskuvlesne jienebh learohkh saemienlierehtimmiem áádtjoeh goh g'áess' akt aarebi, bieleden doh ellen bööremes jaepieh 2005-06. Jáarhkelierehtimmesne aaj jienebh goh aarebi mah saemien lierieh. Maadthskuvlesne saemien gielesne ööhpehte jieniebinie sijjine goh g'áess' akt. T'jáanghkan 230 skuvlh. Maajhööhpehtimmie lea vihkeles juktie reaktam saemienlierehtæmman gorredidh abpe laantesne. Jáarhkelierehtimmesne aaj akte hijven evtiedimmie, jalhts annje learohkh orrijieh mah maadthskuvleste jáarhkeskuvlese jáerhkieh.

Jollebe ööhpehtimmesne 2017 lij d'ihthe ellen bööremes jaepie dovne noerhtesaemien j'ih julevsaaemien gielese, mearan l'áhkoe studeentijste lea daan mænngan tjarke vaananamme. Áarjelsaaemien jollebe ööhpehtæmman

jaepien 2013 lij d'ihthe ellen bööremes jaepie, mearan 2022 lij buerebe goh gaajhkh jaepieh mænngan 2015. Jollebe ööhpehtimmesne vaenebh mah saemien gielestudijh vaeltieh goh dejnie ellen bööremes jaepine govhte jallh luhkie jaepieh daan ávtelen. Joekoen vihkeles barkoefaamoe dejtie saemien gielevierhtide nænnoestidh abpe ööhpehtimmieboelhkem. Daan biejjien barkoefaamoe d'ihthe stööremes haesteme juktie saemien gieles byjjes ööhpehtimmesne eevtjedh. D'áárrhehtimmie lea dan ávteste joekoen vihkele juktie jienebh gieleutnijh sjugniedidh jaepiej ávtese

Juvnehtimmieh

- Maanagiertelaake byöroe nænnoesábpoe reaktah saemien gielese vedtedh, guktie lea skuvlesne.
- Byöroe kapasiteetem saemien maajhööhpehtimmesne nænnoestidh guktie jienebh learohkh maehtieh saemiengielem voestesgieline veeljedh, aaj goh maajhööhpehtimmie.
- Juktie hoksedh jienebh learohkh saemien gielesierehtimmiem vaeltieh j'ih hööptedh learohkh gielesierehtimmine orrijieh, tjuara sj'iere.ped.-faalenassem nænnoestidh learoehkidie saemiengieline lierehtimmesne.
- Jollebe ööhpehtimmesne byöroe saemien studijefaalenassi bijre bievnedh varke, jis barkoefaamoen gaavhtan ij g'áaredh faalenassem faalehtidh fierhten jaepien, guktie kandidaath maehtieh sijjen ööhpehtimmiem soejkesjidh j'ih dam iemie studijeprogresjovnine t'jirrehtidh,
- Byöroe guhkiebasse strategijine árrodh reaktine vihtiestidh studeenth reaktah utnieh saemiengieledh jollebe ööhpehtimmiefaalenassese.
- Daerpiesvoeten mietie saemien gielesmaahtose jollebe daltesisnie tjuara studijepoengeproduksjovnem saemien gieline, joekoen julevsaaemien j'ih áarjelsaaemien gielesne lissiehtidh.
- Byöroe aalkoekuvsh saemien gieline mah studijepoengh vedtieh, eantan vielie faalehtidh juktie kandidaath dáárrhehtidh jollebe saemien gielestudijidie j'ih saemien lohkehtæjjaööhpehtimide.

2. «Stádasámij guovdásj bájke» – majt sáme urbanisierima birra diehtep ja goabelin stádasáme árru?

(«Bysamiske kjerneområder» – hva kan vi si om samisk urbanisering og hvor bor bysamene?, oversatt til lulesamisk)

Tjoahkkájgæsos

Gánná li stádasáme «guovdásj bájke»? Máhttepus gudi goassak dav diehtet, daj dáhtáj ma miján li uddni? Dát artihkal lájttásit gehtjat nágin tállagáldojt sámij birra, ja konkludieri dajna ahte ij la nav buorre dille. Sierraláhkáj jus stádaárru sámij birra giehttop – ja gá sjaddi ájn vil ienep stádasáme, de sáme álmukláhkáma majda sij e fárru váldeduvá, binnebut ja binnebut ávdedi álles sáme álmugav. Kvantitatijva dáhtá sámij birra li læhkám (a) iehpedárkkela ja málsudahkes ájge milta mij guosská sáme definisjávna hárráj; (b) geografijalasj sávnáj milta váj moadda sáme álgoduvvi, ja muhttijn jut dáttja li fáron; (c) sámijt álgodam dássju definisjávna ano baktu. Artihkal argumentieri ahte mijá buoremus vædtsak dutkama hárráj, li sámedikkij jienastuslágo, vájku ælla ga da állu perfekt. Láhpán artihkal aj gávvit makkir stádasuohkana ma littji sámij urbána «guovdásj guovlo» – sihke Sámeednamin ja Sámeednama álggolin – ja gatjáj majt politihkkára ja dutke máhtti dahkat sáme sebrudagá urbanisierima hárráj.

Man urbanisieriduvvam li udnásj sáme, ja makkir urbána guovlojn árru? Dájda gatjálvisájda l gássjelabbo vásstádusáv gávnnat gá ihkap lidji jáhkkám. Vuostasj tjuolmma l ahte gatjálvisájn li buojkulvisá majt máhtta moatte láhkáj definierit: «urbanisierim», «urbána guovlo», ja gájkín ávdemusát «sábme». Nubbe tjuolmma l ahte dálásj kvantitatijva dáhtá sámij birra ij la állu buoremus sámij urbanisierimav átsádtittjat.

Dán kapihttala vuodo l ávdemusát girje An urban future for Sápmi? (red. Berg-Nordlie, Dankertsen og Winsvold 2022a), namálatattjat girje nuppát kapihtal Cities in Sápmi, Sámi in the Cities (Berg-Nordlie og Andersen 2022) ja álggokapihtal (Berg-Nordlie, Dankertsen og Winsvold 2022b). An urban future for Sápmi NFR-prosjevta Ei urban framtid for Sápmi? oajvvealmodibme. Prosjevtan ságádahtijma, medijájt ja dokumentájt átsádtijma dajna ájggomusájn ahte galgajma oahppat gáktu sáme urbanisierim la politihkkáj, sosiála vidjurijda ja identitiehtajda vájkkudam. Prosjækta lij navti kvantitatijva dutkam nágin fenomiena vájkkudusájda, mij iesj aktu kvantitatijva láhkáj mihttiduvvá.

Konklusjávna sáme urbanisierima birra ma tjuovvu dássju kvantitatijva dáhtáj galggá agev várrogisát ávdedit. Ájtu l tállamateriála nuoges buorre váj máhttepus javllat sáme urbanisierimprosæssa l jádon. Máhttepus aj várrogisát javllat makkir urbána suohkana li sierraláhkáj ájnna dán aktijvuodan.

Dán kapihttalin biedjap ávdán nágin dákkir konklusjávna, ja majt galggá mujttet gá dájt láhká.

Vijddásappot galgav vuostatjín oanegattjat kommentierit nágin guovdásj buojkuldagáj definisjávna, ávdál lájttálasit gehtjadav nágin vuogijda ja gáktu l gæhttjalám sáme demografijalasj dáhtáj áttjudit. Ja de ájgov – sierraláhkáj navti jut sámedikkij jienastuslágoj dáhtájda vuosedav – oajvvedit nágin vejulasj vásstádusájt gatjálvisaj makkir suohkana li ájnnaabmusá sáme urbanisierima aktijvuodan. Vuostatjín ájgov tjadádt nuorttarikkej lándájt Vuodna, Svierik ja Suobma – ienemusát Vuonarijkav gehtjadav – ja dan maŋŋela Ruossjav. Návti dagáv danen gá Ruossja sámijn la állu ietjálágásj urbanisierimhistávrrá gá nuorttarikkej sáme, ja dille dáhtáj hárráj la ietjálágásj lulle ja alle gaskan.

Oajvvedusá

Majt de galggá divna dáj diedoj? Jur dat la ienebut politihkalasj gá akademalasj gatjálvis. Politihkka l vuorodit, ja dáj diedoj milta máhtta argumentierit ahte bierri vuorodit vissa stádájt gá galggá rudájt juollodit ja dájmajt jáhtuj biedjat stádasámij hárráj. Gá politihkalasj mærrádusá galggi dagáduvvat, de li gal moadda vidjura majt galggá árvustallat, dáhtájs ij maná njuolggá linnja mærrádusájda. Danen li dán kapihttala “politihkalasj” oajvvedusá farra nanos alodime duon dán ássje birra ságastaláttit, ja muhtem ævtojt dáhkkidittjat:

- Gá galggá juojddá mierredit mij galggá sáme gielájt, kultuvrav ja identitiehtav nannit, de bierri mujttet makkir stáda li urbána sámij “guovdásj bájke”. Jus sihtá ahte dat mij mierreduvvá galggá ávkken nav moadda urbána sámijda gá ber máhttelis, de máhtta stádáj gaskan differensierit.
- Urbanisierim la vuodulasj tendænssa álles væráldin, mij Sámeednamav ja sámijda l vájkkudam guhkijt juo, ja mij vuojnnet ij binno. Gá dáv diehtá de bierri diededit jus sáme stádapolitihkka ienemusát galggá binnedit sámij jáhtemav stádájda, jali ávdemusát doarjjot váj sáme giela, kultuvrra ja identitiehta rijbbá urbána birrasin. Galggá aj diehten liehket ahte gávnnuji vissa lágásj sámevuoda ma máhtti ja ma e máhte rijbbat urbána birrasin (gehtja dagástallamav dáppe: Berg-Nordlie, Dankertsen og Winsvold 2022c). Gáktu galggá politihkalattjat válljit jus galggá nannit sihke sjadde urbána sámevuodav ja rurála sámevuodav?
- Guhkes dárojuhttempolitihka ja jáhtemprosessaj diehti la stuorra oasen Sámeednamin duodáj viek unna álmuk gudi li sáme gielaga ja sáme, madi stádáj Sámeednama álggolin li ienep sáme sjaddam. Sierraláhkáj sáme gudi nuorttarikkej oajvvestádáj árru li sjaddam nav stuorra ja sjadde oassen sáme álmugis váj gatjálvis sjaddá manen sáme álmuk ij dagá juojddá mij viehket dáj bájkij árru sámijt gielasa, kultuvrasa ja identitiehtasa nannitjit.

- Ábbálattjat bierru kvalitatijva ja kvantitatijva dáhtájt ienebut gatjádittjat makkir guovlojt, urbána ja rurála Sámeednana sisbielen ja álgusbielen, bierru vuorodit gá ulmme I sáme gielájt, kultuvrav ja identitehtav nannit.

letjá gatjálvis le majt galggá iesj dáhtádiliin dahkat. Vássám ájgij dáhtágáldoj ráddjimij dávk ep máhte heva dahkat ietján gá diedulattja liehket, valla mij guosská dálásj ja boahhte ájge dutkamij de máhtá oajvvadit:

- Buoremus luluj jus miján lij rijkavijddásasj álmukláhkkám gánná bæssá vásstedit nágin gatjálvisájda sámevuoda birra — duola dagu jus la sábmme ja jus buktá sámástit.
- Dárbaj kvantitatijva dutkamprosjevtajt urbána sáme “guovdásj guovlojn” ma máhtti gávvidit gudi urbána sáme li. Gánná stádajn árru, gásstá báhiti, ma li sijá dábdomerka dagu áldar, giella, identitehtta, sosio-økonomijja dille? Állu buoremus luluj jus lij álles álmugav guoradallat dáj suohkanijn, valla moaddásijn dásj árru viek állu ulmusj, ja oasse sijásj gudi li sáme la viek unne. Danen la sámedikke jienastusláhko viek buorre vædtsak sámijt jávsájtjit.
- Ajtu ij la sámedikke jienastusláhko makkirak álles gávva sámij, ja gatjálvis sjaddá aj guhtimusj sáme ælla dasi tjáleduvvam. Hállaj gus jienastusláhko makkirak guovlluj mav máhtá mihttit? Máhtá gus dáv kvantitatijva láhkáj kárttit? Gávnnuji oajvvadusá boahttusj merkaj regisstarav jienastusláhko siegen dutkamij, váj oadtju ienep ávdástiddje juohkusav.
- letjá dágástallam la ávddep álmukláhkkámijt viehkken adnet, valla de galggá mujttet ij la agev navti ahte sámij máttoga sámásti jalik ávvánis li sáme. Dákkir “mañeldisboahttij registar” máhtá gal viehkken liehket jus ulmme ij la sáme sebrudagáv dutkat, valla jus ájggu gávnnat vejulasj sosiála ja hælo aktisasj vidjurijt sijáj gaskan gudi li sáme máttogs. Dát máhtá aj liehket vájvve mij guosská ájnegis ulmutijt dutkat váni sijás gatjádallat ávdđál álggá.
- letjá oajvvadus le ahte aktugasj ulmutja bessu ietja luovvoj tjáledit ietjasa sáme identitehtav Álmukregisstarij. Dát máhtá dáhtádilláj viehkken, valla jus dákkir registar galggá dutkamij aneduvvat de galggá dasi miededit gá sisi tjálet. Gá vuojnnepe gáktu dálátij la mannam luovvoj sáme gielakvuoda tjáledimijn de ep galga heva buoragit dán birra ájádallat — valla dát máhtá aj rievddat. Mañemus vejulasjvuoda gáktuj bierru buorebut diededit sihke dan birra ahte bæssá ietjas sáme giela máhtov tjáledit, ja manen dat la ávkken.
- Vájku dal majt dahká, de vuojnnet sjaddá ájn ájnnasabbo urbána sámijt fárruj váldet gá tjoahkki ja ávdđán buktá dáhtájt sáme álmuga birra. Ij la desti dágálasj ávdđán buktet dáhtájt ráddjidum rurála guovloj birra «sáme statistihkkan».

Mañenagi gá urbána sáme álmuk sjaddá de da konklusjávna majt mierret dákkir rurála dáhtáj milta ájn vil binnebut álles sáme álmugav ávdedit.

3. Stáhtalaš boazodoalu stivren ii soaba oktii sámi boazodoallomáhtuin

(Statlig styring av reindrift i utakt medreindriftskunnskap, oversatt til nordsamisk)

Čoahkkáigeassu

Mañel soahteáiggi šaddá nátionála fokus lahttudat boazosápmelaččaid ođđááigásaš buresbirgejumistáhtii (Arnesen, 1979; Riseth, 2000). 1970-logus áhahii Stuoradiggi ođđá boazodoallolága ja ođđá politihka ođasmahtit boazodoalu ja dahkat dan ekonomalaš effektiivana. Rationaliserenpolitihka áhahii konsešuvdnavuogádaga ráddjet boazosápmelaččaid logu, boazolohku garrasit muddejuvvui, ja eiseválddit álggahedje systemáhtalaš statistihka boazologus, eallostruktuurvas ja birgobuvttadeamis. Seamma áigodagas áhahuvjedje insentiiva-ortnegat stimulereret ealuide eanet njiñelasaid vai lassánivččii ealuin buvttadanmunni. Otná boazodoalopolitihka lea joatkka 70-logu rationaliserenpolitihkas, muhto stáhta lea čavgen boazodoalu bearráigeahču earenoamážit guovtti čuoggás: Boazologuide ja ealuide johtalemiide eanadagas leat odne garraset njuolggadusat. Stáhtalaš boazodoalu stivrema vuodđun lea áigumuš ahte ealuin galgá leat diehttevaš, standardiserejuvun buvttadeapmi mii lea seammalágan jagis jahkái. Dát artihkal čájeha movt dálá boazodoalu ja bohccuid eatnamiid hálddašepmi dahká váttisin boazoeaiggiidliidda geavahit árbevirolaš máhtu heivehit luonddu- ja dálkkádaga nuppástusaide. Rationaliserenpolitihka regulereamat eaige soaba oktii sámi boazodoalu árbevirolaš perspektiiva etihkain. Regulereamat lasihit eiseválddiid bearráigeahččanvejolašvuodaid, muhto seamma njuolggadusat láivudahttet boazodoalu sikkáldas iešstivrejumi (Johnsen et al., 2017).

Rávvagat

- Vai láchčo dili dasa ahte boazodoalus lea heivehanmunni mii addá dasa heivehannávccaid, de eiseválddit fertejit oahpásnuvat dasa movt boazodoallu lea heivehan rievdadusaide áiggiid čađa ja láchit dili vai boazosápmelaččat ain sáhttet geavahit dán máhtu.
- Boazodoalu guohtunareálat leat garra áitagiid vuolde, ja dáid areálaid buorebut suddjen lea mearrideaddjin vai boazodoallu sáhtá bisuhit iežas johtáleadđji vuogi mii lea heivehuvvon marginála ja molsašuddi guohtunressaide. Danin ferte boazodoalu eavttuid ipmirdit báikkálaš konteavsttas.

- Sámi boazodoalu hálddašeapmi berre speadjalastit olámuttolaš máhtu, ipmárdusa ja gelbbolašvuoda - sihke árbevirolaš ja dutkanvuodot - vai sihkkarastá mearrádusat leat sihke legitiimmat ja bistevaččat.

4. Leago norgga narratiiva sámi boazodoalu birra rievdamme?

(Er det norske narrativet om samisk reindrift i endring?, oversatt til nordsamisk)

Čoahkkáigeassu

Sámi boazodoallu lea guhká adnojuvvon váttisvuohan norgga servodagas. Earenoamážit lea boazodoallu Finnmárkkus cielahuvvon almmolaš digaštallamis. Lea leamaš dábálaš čuoččuhit ahte boazoeaiggádiin leat beare ollu bohccot mat daguhit ahte Finnmárkku duoddarat gurbet, vuollegis njuovvandeattuid ja areálariiduid. Boazodoallu lea, nuppiiguin sániiguin daddjojuvvon, ipmirduvvon dakkár ealáhussan mas váilu ekologalaš bistevašvuhta, mas ii leat ekonomalaččat beaktilvuhta, ja mii hehte servodatovdáneami dakko bokte ahte vuostálastá earret eará ruvkkiiid, bieggaturbiinnaid ja el-fápmorustegiid. Dán artihkkala áigumuš lei guorahallat leago dát narratiivat dahje váldoságit rievdan. Analysa vuodđun leat adnon dieđut mediadiehtobásas Atekst. Bohtosat čájehit ahte mediaáššit boazodoalu ja árbevirolaš/máhtu/bistevašvuoda birra leat lassánan mearkkašahti ládje maŋimuš 10-20 jagis. Seammás leat čállošiid logut mat gusket eatnamiid guoradeapmái/ unnon/njedjan seamma áigodagas. Dasa lassin leat lassánan artihkkalat mat digaštallet boazodoalu dálkkádatrievdamiid oktavuodas ja dáža ođđakolonialismma. Danne orru nu ahte máhtolašvuhta boazodoalus lea eanet ja eanet árvvusadnojuvvon ja ahte fokus lea sirdojuvvon dálkkádatrievdamiidda ja (ođđa) kolonialisttalaš oktavuhtii stáhta ja boazodoalu gaskka. Dát rievdamat leat vuosttažettiin oassin riikkaidgaskasaš treanddas mas girjái vuhta ja iešguđetlágan máhtolašvuhta dohkkehuvvo. Riikkaidgaskasaš ja Norgga digaštallamat dekoloniserema birra lea várra váikkuhan dán álggahan narratiiva rievdamii. Dát rievdamat Norggas čuvvot maiddái máilmmiviidosas rievdamiid das movt oidnet pastorálisma dahje elliid guođohit. Álttá-Guovdageainnu eanu buodđudeami riidu čanai biraslihkadusa, sáme politihkalaš lihkadusa ja boazodoalu oktii. Muhto dađistaga šadde birasgáhttejeaddjit eanet kritihkalaččat boazodollui seammás go čuoččuhusat boazodoalu birasnuoskkideami ja heajos elliidsuodjaleami birra lassánedje. Muhto miellavuosstaldeamiit bieggaturbiinnaid Fovsenis ja plánejuvvon veaikeruvkii vuostá Fálesnuoris leat dál oasit ahte biraslihkadusas ja boazodoalus fas leat gávnadan oktasaš beroštumiiguin.

Neavvagat politihkkahábmemii

- Olu čujuha dan guvlui ahte seammá diskurssalaš rievdan mii lei Ruotas 15-20 jagi áigi maiddái lea Norggas álgojuvvon. Norgga eiseválddit berrejit dál, nu mo Ruotas, oaidnit boazoguhtoneatnamiid kultureanadahkan mat seailluhit biologalaš mánggabealatvuoda ja eaige adnot áittan mánggabealatvuoha.
- Politihkka berre unnidit fokusa boazolohkui ja eallostruktuurii ja eambo dovdas dohkkehít árbevirolaš máhtu. Dát sisttisoallá ahte eiseválddit fertejit unnidit buorebutdiehtti-vuogi ja unnit geavahit oahpahanmiellaguottu sámi boazodoalu ektui. Dán lágan árvvusatnin ja dohkkeheapmi berre maiddái mielddisbuktit ahte boazodoallu galgá árrat beassat searvá go ođđa proševttat plánejuvvojit vai garvá riiduid nu mo Fovsenis.

5. Bohccot mat jávke. Gáskkihat leat leamaš dehálaččat sámi johttisámi boazodollui, muhto eai váldon mielde almmolaš boazodoallostatihkkii.

(Reinen som forsvant. Kasterte reinbukker har vært viktig i samisk nomadisk reindrift, men ble utelatt i den offisielle reindrifststatistikken, oversatt til nordsamisk)

Čoahkkáigeassu

Almmolaš boazodoallostatihkka lea hui mávssolaš gáldu sámi boazodoalu hálddašeapmái Norggas, muhto hálddašanindikáhtorat nugo eallostruktuurva ja iešguđetlágan buvttadanparamehterat gárgeduvvojedje easkka 1970-logu loahpageahčen. Ovdal dan boazodoalu statistihkkii Norggas gulai jahkásaš čálalaš raporta regionálalaš sáme fálddiiguin juohke regiovna boazologu birra ja čilgejeaddji čilgehus guohtundilálašvuodaid birra. Nugo buot almmolaš statistihkain, de leat boazodoallostatihkka muhtin dulkonmeattáhusat dan vuodul movt dieđut leat čohkkejuvvon ja ovdanbuktojuvvon. Dan botta go sámi boazodoalu hálddašeapmi deattuhii ollislaš boazologu, de leat boazosápmelaččat árbevirolaččat atnán dehálažžan ealu girjái vuoda, earret eará agi, sohka beali, sturrodaga, guolga ja bohcco luondu. Dákkár bajilgovain sáhte boazosápmelaččat geahpedit riskka massimis bohccuid boahttevaš jagiin go leat heajos dálkkit ja guohtumat. Dán artihkkalis čilget mii historjjálaččat lea dáhpáhuvaš gáskkihiiguin njenetsa boazodoalus Sovjetlihtus ja buohtastahttit movt muhtun bohccošlájat ealus guđđojuvvoje eret modearna boazodoallostatihkka Norggas. Gáskkihat sáhte leat 25% ealus 1980-logus, muhto gáskkihat eai goassege

váldon mielde stáhta boazodoallostatistihkkii eai ovdal ge go gáldengiielddus bođii 2010:s. Boazodoalu iežas árbevierrodieđuid vulos vuoruheapmi Norgga statistihkas sáhtta leat váikkuhan dasa ahte oassi dákkár máhtus lea jávkan ja dieinna lágiin dagahan ealáhusa earenoamáš raššin dálkkádatrievdamiidda ja areálageavaheapmái doaibmaguovlluin.

Rávvagat:

- Berre álggahuvvot máhttoprogámma man fokus lea gáskkihiid doaibma boahtteáiggi bistevas boazodoalu ovdáneamis, man oktavuodas berre ovddidit odđa gáldenmetodaid maid vuodđun leat odđa máhttu šibitdoavttermediinnas ja boazodoalu árbedieđu máhttu elliid čálggu birra.
- Mii rávvet ahte ráhkaduvvo kursa movt ovdánahttit indokahtoriid maid vuodđu lea árbevirolaš máhttu hálddašanstatistihkas.
- Konkrehta berrejit dákkár indikahtorat váldot mielde «modearna» boazodoallostatistihkkii nu ahte statesthka buorebut adnot bistevas ovdáneamis.
- Buot máhttu mii lea olámuttos ferte geavahuvvot boahtteáiggi boazodoallohálddašeamis, ja gáskkihat berrejit fas váldojuvvot atnui sámi boazodollui ja vuodđudit dán árbedieđu ja odđaaigásaš veterinearamedisiinnalaš teknologijja ja diehtaga vuodul
- Bistevas ealus ferte boahtteáiggis leat balanserejuvvon eallostruktuvra.